

Я не буду багато говорити про те, що з часу, як розпочався масовий поворот біженців на Холмщину, там стали чогось горіти православні церкви (в липню в одну ніч в одному Грубешівському повіті згоріло дві: в с. Богутяхах і с. Молодятичах, в липню підпалена була церква в с. Заборнях)—що порозбірано було немало парафіяльних будинків (в Тишівцях, в Спасі, в Чувчичах, Хутчу і др.), що церкви обернуто на костели (в Грубешові, Клешишіві, в заміському повіті та ін.) і навіть продано на знос, як це недавно сталося в с. Сельці коло Холма, куди що-року на празник св. Анни збиралося кілька-десять тисяч народу. Що це, як не мерзотне знущання над душею української людности, над його святая святых!

А. Плавачук.

В міністерствах.

„Боже царя храни“ і міністерство освіти.

Співробітники міністерства освіти й мистецтв подали своєму міністрові колективну докладну записку такого змісту: „20-го зього вересня, у пів на 12-го годину дня, в тому самому будинку, де нам доводиться працювати, задували оркестрові згукки „Боже царя храни“. Це грали учні гімназії, що містяться в тому самому будинку, де перебуває й міністерство освіти Української держави.

Як щирі сини нашої отчизни—України і як вірні громадяне Української самостійної держави, дозволяємо звернути на це з'являче валу, пане міністре увагу і доложити, що гра жодної „Боже царя храни“ в будинку, де містяться *вища державна установа*, нас денервує і позбавляє можливости спокійно працювати в міністерстві“. Записку підписало звыш 60-ти урядовців різної ранги.

Директором гімназії (1-ша, земля Олександрівська відомий землячок-цареславець Стороженко, а виглядає українознавство не менш відомий галичанин-москвофіл з лагерью Дудківка—Юліан Яворський).

Фармацевтичне бюро.

При департаменті зовнішнього торгу міністерства торгу та промисловости організується „бюро по закупці за кордоном і розподіленню на Україні хіміко-фармацевтичних товарів та річей медичного постачання“.

Згідно статуту про назване бюро, затверженому п. міністром торгу та промисловости, в завдання його входить реєстрація та контроль закупки за кордоном медикаментів і хірургичних інструментів, а також догляд за розподіленням цих товарів на території України.

Бюро надано право й здійснення самої закупки за кордоном хіміко-

фармацевтичних товарів та і річей медичного постачання, при чому ці закупки будуть робитися по окремих замовленнях організації і підприємств і за відповідальністю і рясом останніх.

В теперішній час при департаменті засідає під головуванням начальника відділу імпорту В. І. Рубцова тимчасова комісія з представників: міністерства народнього здоров'я—Л. К. Морейніс, т-ва аптекарів—А. М. Зелінський, т-ва дрогистів—В. М. Торощев, т-ва „Юротат“—І. Ф. Данилецький, т-ва Граф і Ко—Л. А. Лур'є, південно-західних залізниць—І. К. Терлецький і місцевого самоврядування—І. В. Шеренківський.

Комісія складає інструкції для майбутньої управи бюро, виробляє принципи й засоби контролю і реєстрації товарів, що надходять з закордону і взагалі проводить підготовчу працю по скликанню загальних зборів бюро.

Відомости можна одержувати у голови комісії В. І. Рубцова, Хрещатик 45, п. 4.

До українізації с.-г. шкіл.

Сільсько-господарська освіта на Україні, через багато причин, здавна була особливою приступною дітям незаможних, зокрема селянських сімей. Національна свідомість учнів інших і середніх с.-г. шкіл часто звертала увагу української інтелігенції, так само як вона раз-у-раз викликала й уперту ворожнечу та скорпіони з боку всяких офіціальних і „охочесомонних“ урядовців. І дійсно, стихійно українська молодь, що виросла серед народу і розуміє його потреби, набиравшись у школі знання й досвіду, щиро захоплювалася й національно-політичними гаслами, яких не легко було затупувати штучними заходами казенних педагогів. Історія с.-г. освіти на Україні—це справжня історія впертої боротьби за самовизначення молоді сільської інтелігенції з ворожими силами „гасителів духу“.

В наші часи ці безглузда і нікому непотрібна боротьба повинна випусти. Школи сільсько-господарські, позбувшись насильства, мусять одноставно й негайно стати національно українськими, звернути всю увагу на вивчення природно-історичних, економічних і господарських умов нашого краю і дати освічених та ідейних керівників селянським масам. Це—життєва потреба часу. Вона гостро відчувається на місцях і в близьких до с.-г. освіти колах громадянства. Знаємо багато фактів, прикладів—як народня свідомість і ініціатива утворюють нові храми с.-г. науки і перетворюють старі каплиця на світлі палаци, на науково-просвітні центри.

Значна перешкода стоїть на шляху цим культурним заходам через брак на місцях засобів, допомагаючих справі ініціатив, а також добрих підручників за-для шкіл. З галкою зменшити скруту в шкільних книжках зробило деякі реальні заходи видавничого товариства київське „Український Агроном“, випустивши для с.-г. шкіл, переважно нижчих і середніх цілу низку потрібних книжок. В останні дні вийшла з друку частина перша великого курсу хліборобства: „грунтознавство“. Друга частина курсу: загальне хліборобство—поки що друкується і вийде протягом цієї осені. Третя частина курсу: „Польові рослини“ почала друкуватися окремими частками, окремими монографіями; незабаром вийде перша монографія „Про пшеницю“. Таким чином, справа хліборобства в с.-г. школах досить повно буде забезпечена підручниками.

Крім того, вид-во випустило вже кілька агрономічних збірників—порадників, котрі можуть бути використані в школах як допомога при вивченню сільського господарства. Порадники систематично в окремих популярно складених статтях роз'яснюють польове хліборобство, скотарство, садівництво, огородинцтво і інші справи. Кожній справі присвячено окремого поради-ника.

Видавництво випускає також книжку про молочарство. З попередніх видань його варто мати по школах такі книжки, як „Про люцерну“, „Що шкодить нашам садкам“, „Як збільшити врожай на селянських землях“, „Про лікарські трави“, як впорядкувати хазяйство в полі“, „Грибки на хлібах“, „Про парники та городину“ і інші. Таким чином бібліотека підручників для с.-г. шкіл може охотити досить повно деякі програмові питання, залишаючи чимало інших без підручників. Учителям і учням доведеться в тих бідних літературор курсів підшукати окремі статті, розвідки, корисні с.-г. чужоземною літературою, робити записки і вмітки—конспекти, читаного курсу. Треба, щоб усі такі замітки і вчительські курси пильно збиралися й протягом року, при допомозі видавництва, можливо буде значно доповнити і поширити таку необхідну для с.-г. освіти бібліотеку підручників по спеціальних питаннях техніки й організації господарства.

Український Агроном.

Наслідки судової реформи 8 липня ц. р.

Колісь ще в травні авторитетні керуючі особи запевняли українських правників, що апеляційні суди залишаються, судді ж із своїх посад увільнені не будуть. Так було, а проте сталося явраз навпаки: і апеляційні суди скасовано законом 8 липня і з складу Київського апеляційного суду залишено по-за штатом аж п'ять суддів, і між ними один порядкуючий апеляційним судом і два порядкуючих департаментами. Крім того, одного суддю, замість Київської, призначено членом Харківської судової палати. Одному із порядкуючих суддів було пропозовано, по силі цього закону, повернутися до окр. суду на стару посаду члена суду.

Конфісковано 49 рядків. Г. В.

В справі шкільних підручників.

Вже небагато часу лишилося до початку шкільного року. І знов, як і в минулім році, перед школами гостро стала справа з підручниками. Чи то з російськими, чи то з українськими—однаково. Во коли за російського задання Данилова, що на йому на окладині ціна стоїть і р. 30 к., по книгарнях правлять 16—17 карб., то ще хто його знає, з якими підручниками більша скрута: чи з українськими, що їх майже нема, чи з російськими, що їх недокупилася. Так то даремно де-хто „квівав на Петра“ мовлячи: „недостаток українських учебників“. Українські підручники друкують часом накладками в 100, 200, 300, 500 тисяч примірників, а проте їх не хватало.

Хто знає, як стоїть тепер справа друкарства на Україні, та й не тільки на Україні,—коли нема паперу, дорожечка на друк, фарбу й робітні руки,—тільки той може збагнути, яку то величезну роботу провадять українські видавництва, викладаючи на ринок мільйони примірників підручників серед лихих сучасних обставин. Шкода тільки, що багатий і болючий досвід минулого року так наче зовсім без сліду минає для видавництва і авторів українських підручників. Уже торік ясно було видно кожному, що до справи такої треба братись геть-геть заздалегідь, а не перед самим початком шкільного року. Багато гарних підручників (граматика Огієнка, геогр. Русової, задачник Шуглиної, деякі граматки й читанки) пущено було в продаж тоді, коли вже надто пізно було вводити їх у школі.

Далі. Уже досвід попереднього шкільного року показав, що, не кажучи вже про безперестанні страйки, друкарськими засобами самого Київ-

на всю Україну шкільних книжок, та ще так притомно, не настануть. А тим часом і тепер мало не все було з'обсереджено в Київі. І знов був страйк. І хай скільки завгодно виправдують-ся видавці, посилаючися на цей страйк: факт, що школа вчасно не матиме підручників—сумніш од усякого оправдання. Страйки було й по інших містах, як от Катеринослав, Полтава, проте не скрізь в один час. І як би справу хоч трохи було координовано в загальнодержавному масштабі і так, щоб не ігнорувати друкарських сил провінцій,—ці всі страйки не були б тоді такою непереможною перешкодою.

Цим літом блиснула перед українськими видавцями ще нова перспектива—друкувати в Німеччині або в Австрії. Мовлячи—і дешевше і краще. Тільки за кордон не багато ще пішло замовлень. І хто його знає, чи добре було б, як би їх пішло туди багато: на що оддавати свої кошти в чужій країні й одбрати заробіток у своїх людей, коли й на Україні вистарить засобів, щоб задовольнити всі потреби. Треба тільки відповідно з'організувати свої сили і всіх притягти до праці. А то—Київ стоїть, що завалили всі друкарні роботи, а в Полтаві, Харкові, Катеринославі, Одесі, Черкасах, Херсоні, Житоїрі й на Поділля—ціла низка часом економічно дужих і забезпечених працівниками видавничих закладів—приватних, земських, кооперативних, що здухали б винести на своїх плечах не аб-якої ваги справу. Багато з них у патріотичній захваті, щоб стати в праготи державі під скрутну пору, сама часом просять: давайте, будемо, вам друкувати шкільні підручники. Та напелера Київ часто не дає їм нічого. Дивно і не зрозуміло!

Так само дивно і не зрозуміло, як і те, що державний уряд так наче осторонь поставив себе у цій величезній загальнодержавній ваги справі. Він, правда, асигнував два мільйони у видавничий фонд із шкільних підручників. Але цим власне й показав, що ставить себе осторонь у цій справі під час самого критичного періоду її розвитку. Во два мільйони—це тільки для народних шкіл одного Поділля треба на два мільйони шкільних підручників наставати. А решта шкіл української держави з чим буде?

Держава, де після мало не 300-літньої романовщини скрізь така темрява страшна панує, держава „мушкетів“, здалося б, у першу чергу повинна ставити справу освіти, коли б сама свідомих брала за міцні ноги ставати скоріше. А тут—свідоме якесь нехтування, якась незрозуміла байдужість. Адже ж перед очима факт, що сам за себе на звесь світ криком кричить:

Українська держава не має для своїх шкіл підручників.

Чи може це як раз тепер і не така вже „важлива справа“? не варта того, щоб непокоїтися, ніяковіти й сумити собі тим заклопотану високою політикою голову? М—не.

Маніяк і „бур'яники“.

(Лист із тарашанського повіту).

В нікому невідомім с. Лісовичах, що лежить під м. Тарашою, жив собі нікому невідомий д. Гребенко, що цим літом нароби у нашій повіті великої ворохобні, а собі зажив дуже сумної й дуже сумнівної слави. Цей Гребенко—форменний маніяк. Людина без жадної освіти, офіцер военного часу, він скрізь пускав поголоски, що скінчив університет; мавши під рукою банду боєих, погано озброєних людей—усього тисячі дві,—писався не інкаше, як „верховний главнокомандуючий всея (!) України“; любив скрізь заявляти, що „лімії й гетьман дадуть за його голову мільйони...“ Іздив у зіпсованім автомобілі, запряженім у вомеро коней, і завжди при цьому держав руку „під-козирьок“: це він—по словах тих, що бували на фронті,—так „виражав своє вираженіє“; за прикладом знаменитих розбійників романтичних часів грабував одних і часом давав другим... писав відозви й „прикази“ до населення сумнішню „хлестких“ слів бравих російських генералів з графяретними виразами революційних прокламацій аб-якогого сорту, додаючи дещо й „од свого чрева“; так, напр. в одній відозві до вілних козаків „верховний главнокомандуючий“ обіцяв „предати жесто-чайшей смерті послів адських мук“ усіх членів їх семей. І це не було пустою погрозою, а було доведено на ділі „солдатами“ його, про що далі.

Своїх „солдат“ почав Гребенко набирати ще в малю. В кожнім селі були маси недоволенних людей, котрі, розуміється, поділялись як на більш-менш політично-свідомих і на цілком темних, так і на во всіх поглядів непевних та просто порядних. І от що надзвичайно характерно для цього на-

шого „тарашанського“ руху: свідоміші та просто порядні зовсім не пішли „у большевизм“, в 2½-тисячній загоні Гребенка таких був самий незначний відсоток. Головний, коли не виключний, контингент для загону постачили „бур'яники“, як народ зове бунтних дезертирів, котрим дорога одна—розбій та грабництво. Крім того, був елемент найвільні, а разом і хитренький, що очевидно заскучали за „фронт“ і його благодатю: безділлям, дарованим хлібом, горілкою (а наші „большовики“ могли її добувати доскохочу), можливістю не тільки покрасуватись і попишатись в знанню „солдатика“, але й взагалі показати свою силу й верх над дурним „хахлою“ і „буржуаїєю“, а головне—уникнути будничих жонь, що саме надходило. Справді, різниця між „фронт“ 1917 р. й сучасною суворого діїстості просто виводила з рівноваги усіх будничих „товаришів“, що так безоглядно збирались „давати закон“ і ще в люварі цього року почували себе „вершителями судиб“ принаймні села. Зразу, скоро гребенківці почали організуватись, „солдатки“ вели себе ще до-сить тихо; розуміється, забираючи коні в економіках та у замочних селян і хуторян, одбираючи зброю у тих, кого не надіялось залучити до себе (а зброї скрізь було чимало), „реквізуючи“ телички та поросата, ковдри, кожухи й т. и.,—не дозволяючи навіть натяку на якийсь протест: „какі? ми вас захищамь і страждаєм, а ви не хочите пожиттовати“?

Але принаймні це не було звірячих убивств беззахистних людей. Далі почалась погрози: ті села, що не хотіли „обмілізуватись“, загрожували розстріляти з батарей (котрих не було, була тільки одна „чухкалка“, то-бто 3-х джоймова), або спалити до щенту „істребітельницею“ (фантастична штука, якої й на світі ніколи не бу-

ло), а проти більш-менш активних протестантів звичайною погрозою було: „ти писався на гетьмана“, або „ти шпін", або „твій син у козаках“ (а син у полоні, або помер) і загроживали розстрілом з прелмаюк: попереду на самого себе викопати яму. Взагалі, погрозами, нахвалкам і безглуздині хвальковитости не було краю, напр.: „ми десять такихж Америк можемо завойовувати...“ Ворожнеча до України помічалася нечувана й дурна: „ми вам покажем Україну!“, „од Київка камня на камні не зостанеться“ і т. и. Сумно до слів робилось, коли такі люди найвільні і злий дурень, що входючи у подвір'я виймав од собак шашку (а як-же! має таку п'яцьку!), у хаті брав на штик портрет Шевченка і так носив його по селу... Те саме було й Лесі України: хто вона така—воли не знали,—то за саме призвисько.

Коли большевиків питались: на який лад вони загінуть діло, то на це з вєсною відповіддю: „чудаки! раз-ві не знаєш? Англія йде на поміч, уже в Одесі; Франція стоїть вже в Білій Церкві, ганець у Знаменці. Потім Бритія та Америка. З Росії йде „сила большевика“ й Керенський. Та й нас є тисяч триста“. Ці брехні (котрих зразу народ вірив) розпускав сам Гребенко: маніякові здавалось, що весь світ цікавиться його величчями „подвигами“ і йде йому помагати знищити „буржуїзм“ (що сі люди розуміють під поняттям „буржуїзм“, здається, поділяти не треба; між иншим суди віднесені і всі ті селяне, що не брали участі в грабуванню економії і стояли за власність хоч-би 3-х десятин землі).

Але скоро з'явився й Гребенко з „штабом“ і почався „подвиг“. Першим подвигом було вбивство шістьох козаків, чи німців у с. Янишіві. Погрозами й брехнями большевики за-

ставляли „обмілізуватись“ усіх Янишівських салдатів—і спробували дати опір урядовому відділові. Скінчилось так, як треба було сподіватись.

Конфісковано 6 ряд.

Потім душ півтораста большевиків ускочили в м. Жашків; шість офіцерів, що були на той час у Жашкові, замкнулися в школі і, кажучи, цілий день одбивались од цієї банди, в котрій були кулемети. Нарешті всі офіцери були вбиті, двох смертельно-поранених однесли в земську амбулаторію; через пів години прийшли гребенківські герої й добили тих, кому залишалося жити небільше години. Не слід описувати всіх подвигів Гребенки, всі вони однакові: та й більші діла його можна по пальцях перелічити: страшний погром у Лисянці (Звени. пов.), замах на Звенигородку (там большевиків зустріли добру одіч од самого населення), дія різня в Тараші—там був убитий один німецький салдат і більше сотні—кого погало, часом зовсім випадкових прохожих і профіжних, котрих стігали з возів і розстрілювали, або заколювали. Ще можна згадати напад на Поташ, де большевиків потерпіли величезні втрати по посянню „зменою“. Після цих більших „діл“ почався дилкий грабчинок сахарень, ялівців, гуралень, і інших людей (нерозграбованих, бо вони вже не було). Найбільше постраждали хуторяне: часто винищувались цілі сем'ї, деякого закопували в землю по шия, насилували жінок і дівчат (розказували, що одну дівчину насилували дев'ять шибеників 15 разів). Шо-я! Це все робилось на фронті! Так їх треніровано три роки. Той найвільний елемент з большевиків, що хотів показати як „ми страждали на хресті“, досяг своєї мети цілком. Люде з невимовним жахом наочно, хоч і в мініятурі, але побачили, що витерпіли за війну нещасні прифрон-

тові місцевости! Не маючи змоги до-стати панів, котрі всі повиїдили ще давніше, большевики почали зривати злість на замочних селянах, хуторянах і полах. Особливо звіряче злочинство, яке схвалювало всі околиці, було вчинено над сім'єю священика Барилевича в с. Ваптечках. Промучивши Барилевичів два тижні цеденними візитами з безглуздини приципками: „давай сакопані кулемети“, „дай свого сина, що в козаках“ (а це була неправда) і т. и., їх нарешті вбили: о. Б. застрілили, а його 50-літню жінку, людину надзвичайно симпатичну, що кругом з'єднала любов і пошану, заколювали шпінками, вперед покругували руки; 4-х літнього внука, що був при цьому, один з „товаришів“ підкинув ногою з відповідними виразами. Битих не дозволяли не тільки поховати по християнськи, а навіть нарядити. Так само по звірячому вбили й свящ. Барилевича з с. Антонівки (за те, що хотів поховати свого Ваптецького брата) й ще чотирьох антонівських селян. Розказували надзвичайні подробиці цього вбивства: селяне попрохали свого батюшку перед смертю одправити над ними похорон; після короткої одправни він посилав їх і себе землею, після чого всіх п'ятьох розстріляно. У самих Лісовичах, котрі од цього часу певне треба назвати Гребенківкою, вбили пола, витягнувши з церкви під-час служби Болю. Це був зовсім простий піп, неосвічений, з дачів; після його за-сталося 11 душ дітей, найстарші ще вчаться. Всіх убитих селян, пошів, панів, жидів до штиків обграбували. Большевики кинулись торгувати: по селах стали розносити й пропонувати за „дешеву ціну“ пологно в колах, нам'єста, скатерки, рущники, кожухи і т. и.

На питання: „де ви це взяли“, звичайно відповідали: „да это, знаете,

ХРОНІКА.

Український національний союз. Організаційна робота в союзі йде дуже живо. За останні тижні повстали нові губернські філії союзу в Харкові і Катеринославі. На засіданні 20 с. м. прийнято в члени союзу українську крайову крайську раду, яка для постійних зносин з центром української політичної думки—вислала в центр союзу в Київ свого представника. Зараз ідуть також переговори з делегациєю білорусинів в справі нав'язання контакту з білоруською крайовою радою і взаємної допомоги, 20 с. м. президіум союзу передав меморандум і докладну записку представникам центральних держав в справі сучасного політичного становища в нашій державі. З важливіших питань ташого національного життя, належить зазначити справу оборони української культури. Союз розробляє докладний план і йде підготовка матеріальних засобів на цю справу. Черговим питанням для союзу, являється й справа оборони нашої школи і освіти загалом. Закордонні інформаційні бюра союзу вже почали свою роботу.

Телеграма Ф. Лизогуба ген. Сульчевичу. Вчора голова ради міністрів Ф. А. Лизогуб по дорученню ради міністрів послав удруге телеграму генералу Сульчевичу в Крим. Телеграма ця має зв'язок з переговорами представників Криму з українським урядом у справі прилучення Крима до України.

Мала рада міністрів. В малій раді міністрів розроблені законопроекти про збільшення ставок поземельного податку (уторг), про зміну існуючих прав на порядок перевірки міри й ваги, а також проект статів міністерства праці.

Товаришу міністра земельних справ доручено скликати нараду для вирішення справи про видачу з скарбниці безпроцентових позик кооперативам, утвореним служачими центральних інституцій і нарешті законопроект про одукс 12.000.000 карб. на укладу харківському заводу за збудовані ним паровози й вагони.

Кількість хліба. По відомостях міністерства харчових справ контори державного хлібного бюро у вересні, по відомостях, одержаним до 20-го вересня, зафіксували таку кількість хліба.

На Волині—840.200 пуд. Катеринославіні—2.074.700 пуд. Київщині—1.971.221, Таврії—536.850, Поділля—8.272.167, Полтавці—799.556, Харківщині—397.630, Херсонщині—2.542.014, і Чернігівщині—469.460, а всього—18.203.798.

Від початку заготовки цього року за серпень та вересень зафіксувано всього: на Волині—1.436.000, Катеринославіні—9.233.700, Київщині—4.753.721, Таврії—3.685.848, Поділля—8.938.766, Полтавці—2.382.200, Херсонщині—18.419.048, Харківщині—

ні—489.660, Чернігівщині—705.080, а всього—45.089.621.

Закуплено конторами у вересні по відомостям до 20-го вересня: на Волині—59.500, Катеринославіні—2.667.660, Київщині—514.965, Таврії—836.850, Поділля—1.197.164, Полтавщині—502.404, Харківщині—239.236, Херсонщині—1.666.444, Чернігівщині—28.889, а всього—6.743.142.

Від початку заготовки закуплено всього: на Волині—79.500, Катеринославіні—2.667.600, Київщині—514.965, Таврії—3.685.848, Поділля—830.164, Полтавщині—593.904, Харківщині—255.385, Херсонщині—2.211.963, Чернігівщині—25.889, а всього—10.348.219.

Вивезено до центральних держав у вересні по відомостям одержаним до 20-го вересня, з Таврії—584.400, Херсонщині—73.500, Полтавщині—800, а всього—628.700 пудів.

Новий закон. Рада міністрів розглянула і вчора п. гетьман затвердив такий закон: „Закон від 30-го серпня 1918 року про зміну й доповнення декотрих постанов про переведення виборів міських та земських гласних розширених в тому розумінню, що міністрові внутрішніх справ надається право призначати новий склад земських та міських управ чи окремих їх членів також і в разі виходу в одставку всього складу земських та міських управ чи окремих їх членів. Закон цей перестав в житті по телеграфу“.

Виділення морського міністерства. На засіданні ради міністрів, що відбулося 23-го вересня розглянуто й ухвалено законопроект про виділення морського міністерства в окреме відомство.

Підприємці про колективний договір. 28-го вересня минулого року Київська рада професійних робітничих спілок заключила колективний договір з т-вом заводчиків та фабрикантів („Озифом“) строком на 1 рік. Правління „Озифа“ цими днями сповістило раду, що колективний договір, строк котрому кінчається в найближчі дні, не може бути відновлений, однак, не гадаючи можливим установити нормальні взаємовідносини між роботодавцями та працівниками при відсутності розроблених нових умов найму, вважає необхідним розробити останніх весті у всеукраїнським масштабі з метою встановлення однакових форм найму по всій країні.

До виробу нового договору правління „Озифа“ вважає доцільним регулювати взаємовідносини між працедавцями та робітниками тимчасовими нормами.

Наказ-безкоштовних про українську гімназію. По гільзі для 2-ої української поменшання нема, але й для першої. З наказу п. гетьмана мали ревізувати поменшання амбу-

латорії Покровського монастиря. Встановило клопотання перед урядом про увільнення Петлюри й інших земських діячів, а також про увільнення завідуючого історичним музеєм губ. земства—Ляховича.

На Черноморщині. Останніми часами помічається на Черноморщині велике зацікавлення до українського руху, українського слова і просвіти.

Діяльність „Просвіти“. На Поділля, енергійними заходами „Просвіти“, а, головн, клопотами губернського та повітового самоврядування, одичино вищу початкову школу. Мають скоро призначити інспектора та учителя. „Просвіта“ вдалася до губ. нар. управи, щоб призначити краєвих педагогів і ссідомих громадських діячів, а також гарного учителя співів, який би зміг організувати при „Просвіті“ відділ національного хору. Т-во просить найменувати школу іменем гетьмана Петра Сагайдачного.

„Беланка“. З м. Сміли (на Київщині) нас повідомляють, що там дуже поширилася пошесть еспанської хвороби. Зареєстровано скілька смертних випадків.

Відкриття відділу банка. Український народн. коопер. банк одержав таку телеграму:

„Зібрання представників правління усіх союзів-споживачів міста і повіту одностайно постановило прохати найсрощішого відкриття відділу банку в Херсоні, обіцяючи ширю підтримку. Голова зібрання Г. Федоров“.

Медичний факультет у Полтаві. Харківський університет звернувся до полтавської губернської земської управи з пропозицією одкрити в Полтаві медичний факультет, як філію харківського університету, використавши з цією метою будинки губернської земської лікарні.

Затримання українських поїзтів у Москві. У Києві одержано відомості, що поїзди української держави, котрі зараз в у Москві призначені для привозу з Москви та Петербургу українців на Україну, затримані з наказу більшовицьких властей.

В місцевих колах затримання поїздів та осіб, що мали приїхати цими поїздами, пояснюють тим, що відносини між мировими делегаціями загострились.

До призначення О. Кістяківського послом в Туреччину. Незабаром в Константинополь через Одесу має вїхати новопризначений український посол в Туреччині, О. Кістяківський.

В одеському порті вже стоїть заново-одремонтований парохд „Великий князь Александр Михайлович“, на якому українське посольство поїде в Туреччину.

Ще про 8-годинний робочий день. Кілька днів тому в пресі з'явилися замітки, котрі наводили зміст нійби то затверженого міністром торгу й промисловости „статута про винятки з закону про 8-годинний робочий день“.

Виявляється, що зараз м-во торгу й промисловости ще тільки розробляє такий статут, а зміст, наведений у газетах, уявляє собою не більше, як один з багатьох незакінчених проектів.

По Україні

„На такому язвк тільки яйца на базарі продавати“. Все діловодство п. Прибильського, Дубенського повітового старости, ведеться на російській мові. Діловоди, котрий намагався провадити ділове листування на українській мові сказано: „На такому язвк тільки яйца на базарі продавати“.

Начальник варті—бувший большевни. Начальник варті в місті Дубні на Волині п. Казанський, колишній большевицький комісар, веде протиукраїнську та противреїську політику в Дубні.

Вже умерла Україна, і слава і воля“. Нова гімназія. В м. Херсоні відкривається з 15 вересня ст. ст. Українська мішана гімназія з правами. Відкриває „Спілка Просвіт“. При гімназії улаштовується „Селянська бурса“ (пансіон). Приймаються учні в підготовчій, 1 і 2 класи. Платня за право навчання в рік 200 кар.

Безземна свобода“. Губ. староста Харківщини заборонив святкувати „день робітничої кооперації“, програм якого уложила губ. кооперативна рада робітників.

Московська культура. Нас повідомляють із Туапсе (Черноморщина): Як тільки прийшли туди большевики зараз же „загостили“ до української громади. В першу чергу повірські вбили члена громади Мишенка (зарубали шаблями і перерізали горло), а описля зруйнували зовсім будинок, де містилась українська громада. Театральний зал знищений, сцени одерто, декорації порвано на шматки, мебля розстрошено—словом будинок має вигляд такий, як всі, де навіть тимчасово перебувала московська дичина.

Заборона. Начальник катеринославського почт.-тел. округа заборонив редакції газ. „Рідний Край“ користуватися телефонною сіттю по губернії.

Цензова дума. В Вахуті розіграно міську думу. На її місце вступили цензовики.

В справі увільнення земських діячів. Полтавська земська зібрання „по-

За кордоном.

Економічний договір України в центральних державах: „Lokal Anzeiger“ за 17 с. м. подає умови нового договору, заключеного гетьманським урядом з центральними державами (в дійсности з Німеччиною). Договір цей, головним чином, торкається вивозу сирих матеріалів з України і заключений е на один рік з 1-го серпня 1918—по 1 липня 1919 року.

По цьому договору центральні держави мають право вивезти з України: 11.200 вагонів дерева. Вироби з льону можуть бути вивезені без ніякого обмеження. Вивіз коноплі е обмежений до 750.000 пудів. Що до волині—сказано в договорі,—то хоч Україна сама в недостатку цього продукту, то всеж таки вивіз волині можливий. Але спільні комісії обох контрагентів мають в поодиноких випадках давати свій дозвіл на вивіз. Питання вивозу металів вирішено так: Метал куплений центральними державами від українського військового міністерства е зовсім вільний на вивіз. Вивіз других металів, котрі можна набути на торговому ринку, по вільній ціні, має бути слідуєчо переведений: 30% можуть центральні держави вивозити свободн. 30% одержують центр. держави як компенсацію за машини, які мають бути доставлені центр. державами. 40% мусять бути предложені українському урядові на купно. Старе залізо і гума (резина) може вільно вивозитися. Український уряд дає центр. державам право тимчасово вивезти з України 700.000 шкур великих і 700.000 шкур малих (телчачих, овечих то що). Український уряд бере на себе гарантію в доставі 250.000 пудів тютюну старого збору, а непізнше 1-го грудня 1918 р. 250.000 пудів нового збору.

Контр-революційна змова. Повідомляють з Москви: Осібна комісія викрила в Костромі контр-революційну змову, дізналась що в місті складено 5 білогвардейських батальонів. Два з них мали на думці захопити табор совітського полка, останні два—місто. Двох провадарів розстріляно. Слідство ведеться далі. Особ котрі брали участь в Ярославському повстанню,—розстріляно.

Телеграми.

Вітальна телеграма В. Винченкові. (Од власного коресп.)

ЛУВНІ, 22. В цей тяжкий мент, коли чорні російське гайвороння і всі вороги України звідусіль ведуть похід на українську державну мову і культуру, ми ширю вітаємо оборонця прав України—Український Національний Союз і його шав вного голоду, прем'єра першого українського національного кабінету, за яким ще довго жалкуватиме все українське суспільство і бажає невтомно праці на користь нашої рідної землі і здійснення великих завдань союзу, що мають забезпечити добробут українського народу і вільний розвиток української культури.

Дубенська замічлива українська громада.

Німецьке офіційальне повідомлення. 23 вересня.

Західний фронт. Група кронпринца Рупрехта. В місцевому нападі на південь Неф-Шалель ми захопили бранців. Артилерійська стрілянина стала заввищою між широм Лабісе, по обох боках Скарпі і на секторі каналу на південь Маркіон. Група Вена. На секторах на схід і південний схід Елпей, також між потоком Омійон і Сомою артилерійський бій після полудня досягнув великої сили. Піхотні атаки англійців проти наших ліній, на південний схід Елпей ми одбили. Як і останні дні, відзначився так само вчора друга гвардійська піша дивізія.

Цілу ніч продовжувалась велика стрілянина. Підчас нічних атак на схід Елпей ворог захопив де котрі позиції. Передпозичний бій на Уазі. Група німецького кронпринца. Бойова діяльність між Ейет-Ен вчора зменшилась, розвідочні бої в Шампанії. Група Гальвіна. Досвітком часами збільшувалась гарматній бій між Кот-Лорен і Мозелем. Ми одбили ворога, по посувався з сильними відділами на Омон на південь Данф-Туату і Рамбертур і неодноразово вступав у контакт з розвідочними частинами проти наших позицій. На захід Мозеля ми посунулися трохи вперед. Лерпер одержав 42. лейтенант Веймелль 30 повітряну перепошу.

Австрійське офіційальне повідомлення. 23 вересня.

Італійський фронт. Вчора у Дессо Альто наші штурмові відділи атакували ворогі окопи, котрі боролися ч-хословацькі легіонери. Вільша частина їх понесла заслужану долю. На численні місцях італійського фронту розвідчі сутячки.

Західний фронт. В австро-угорському військовому нічому значному.

АЛБАНІЯ. Італійські атаки в області побережжя знову одбито.

ВІДЕНЬ, 20. Новий Ахтурблянт повідомляє з дипломатичних кол що совітська влада ршила прилучитися до австро-угорської ноти.

Всякі звістки.

Аскер. По відомостям з Тифлісу, висадилися аскери кількістю в тисячу чоловік під командою князя Маршанія, агента Туреччини. Вони напали на Новий Афон, який обороняє грузинська народна гвардія. Після кривавого бою, що тягнувся цілу ніч аскері розбито зовсім і обезброшено. Провідника Маршанія вбито. Із народо-гвардейців вбито дванадцять. З Тифлісу до Владикавказу вїхали члени німецької воєнної делегації для урегулювання взаємовідносин з козаками.

Лист до редакції.

(В справі державної мови).

Високоповажний Пане Редакторе! В часописові „Кіевская Мысль“ з'явилась записка „Протофісу“ з приводу державної мови, в якій між иншим зазначено, ніби в міністерствах постійно говорять і пишуть на українській мові тільки найнищі урядовці і то по неволі і з неохотою „понуждаєме кь сему соображеніями о куцкь хлѣба“. Серед же вищих урядовців, директорів департаментів і їх помішників, можна перелічити на пальцях знавців української мови. Проти такого твердження мусимо рішуче заперечувати і заявити, що в міністерстві закордонних справ не тільки вищі урядовці, але всі без винятку: директори департаментів, віце-директори, начальники відділів, діловоди та їх помішники знають добре українську мову і завжди її без примусу і незадоволення вживають як на письмі, так і в розмові, і то не тільки в службових зносинах, але і в приватнім житті.

Серед урядовців міністерства е невелике число людей неукраїнського походження, але і вони так само знають добре українську мову і охоче її вживають.

Багатьом з урядовців далеко легше розмовляти і писати на українській мові ніж на російській. Отже само собою розуміється, що про потребу в перекладачах, про яких згадується в записці „Протофісу“ при таких умовах навіть і гадки не може бути.

Вищенаведену заяву прохаємо Вас, Пане Редакторе, не одмовити надрукувати в Вашій часописові.

Директори і віце-директори департаментів і начальники відділів міністерства закордонних справ (11 підписів).

Література, наука.

„М. Добровольський“—„коротка українська граматика“ частина II—складня. Сторінок 64. Вел. 8°. Ціна 1 карб. 50 коп.

Нові відання. Від-во Вас. Різниченна вицускає такі книжки:

- 1) Пилип Орлик. Листи, універсали, промови і т. п. Виписок I (1711—1713 р. р.) з передм. Вас. Різниченка;
- 2) Вас. Різниченко. Земляки, достопам'ятні уроженці землі Конотопської. Спроба критично-біографічного

ревізувано у помбщиків, купите,—дешево возьмем“ у цім „купите“ теж часто чулась погроза. Були випадки, що друга партія большевників піджидала за селом поми їх товариші продавали „ревізуване“, коли ті од'їзжали, приїзжали другі й купівне одбирали з словами: „зачьмь покунаєш grabbedне наками-то бандитам? не хочеш-ли накайти“?

Чим-же все це скінчилось? А тим, чого й сподівались треба було. З початку ліній піщини вперті поголоски, що німі йдуть. Німі надходили з різних боків: Потім, наводючи паніку на селян, залітали над селами аероплани. А потім прийшли великі відділи німців з артилерією й кулеметами. З різних кутків повіту почулась гарматна стрілянина, котра з перервами тяглася тижнями зо два. Боротьба з большевиками дуже утруднювалась тим, що вони після кожної сутячки розсинались по селах, переселяючись у селянське вбрання, а зброю заховаючи по лісах та селлах, у своїх певних людей. Через цих певних і шпінство за німцями у них було ідеальне, вони пускали на це навіть часом дітей 11—12 років. Вої вели часто партизанським способом. До речі: Гребенко „подь страхомом жесточайшей отвѣтственности“ забороняв населенню звати його „солдат“ большевиками, а тільки „партизанамі“; сам він офіційально виступав од імені „партіи соціалістов-революціонерів“ і мав їхню печать). Я випадково був свідком одного такого бою: з обох боків виступало не менш по тисячі, ціла-півгодинної стрілянини большевики з Гребенком на переді у страшний паніці розбіглись, все гублячи по дорозі.

Вся боротьба окопилась на селянах: почались пожежі, постраждало багато невинних;

